

Suvestinė redakcija nuo 2003-05-01 iki 2004-04-15

Įstatymas paskelbtas: Žin. 2002, Nr. [56-2228](#), i. k. 1021010ISTA00IX-895

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽALOS, ATsirADUSIOS DĖL VALDŽIOS INSTITUCIJŲ NETEISĖTŲ VEIKSMŲ,
ATLYGINIMO
Į S T A T Y M A S**

2002 m. gegužės 21 d. Nr. IX-895
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis Įstatymas nustato asignavimų žalai, atsiradusiai dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginti naudojimą, žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimą ne teismo tvarka, taip pat valstybės regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės į žalą padariusį asmenį įgyvendinimo tvarką.

2 straipsnis. Asignavimai žalai, atsiradusiai dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginti ir šių asignavimų naudojimas

1. Lietuvos Respublikos valstybės biudžete kasmet numatomi asignavimai žalai, atsiradusiai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnis), taip pat dėl kitų valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų) (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 straipsnis), atlyginti. Šių asignavimų valdytojas yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija).

2. Iš šio straipsnio 1 dalyje nurodytų asignavimų Teisingumo ministerija vykdo:

1) teismo sprendimus dėl žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo arba kitų valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų), atlyginimo;

2) teismo patvirtintas taikos sutartis dėl žalos, atsiradusios dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo arba kitų valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (aktų), atlyginimo;

3) Europos žmogaus teisių teismo sprendimus ir šalių taikius susitarimus, kuriems preliminariai pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

4) šio Įstatymo 3 straipsnio 7 dalyje nurodytas taikos sutartis.

3. Šio straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytus dokumentus Teisingumo ministerija turi įvykdyti ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo jų gavimo, o šio straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytus dokumentus – per 3 mėnesius nuo jų pasirašymo.

4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovas Europos žmogaus teisių teisme, gavęs Europos žmogaus teisių teismo sprendimus dėl žalos atlyginimo arba šalių taikius susitarimus, kuriems preliminariai pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė, nedelsdamas juos pateikia Teisingumo ministerijai. Europos žmogaus teisių teismo sprendimas arba šalių taikius susitarimas, kuriam preliminariai pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė, turi būti įvykdytas išmokant piniginę kompensaciją per 3 mėnesius nuo tos dienos, kurią teismo sprendimą ar šalių taikų susitarimą gavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovas Europos žmogaus teisių teisme.

5. Vykdamas šio straipsnio 2 dalyje nurodytus dokumentus, lėšos iš šio straipsnio 1 dalyje numatytų asignavimų pervedamos į asmens nurodytą sąskaitą banke arba jo pageidavimu išmokamos grynais pinigais.

3 straipsnis. Žalos atlyginimas ne teismo tvarka

1. Asmuo turi teisę kreiptis į Teisingumo ministeriją dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimo (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnio 1 dalis) ne teismo tvarka ne vėliau kaip per 3 metus nuo to laiko, kai jis sužinojo arba turėjo sužinoti, kad įstatymų nustatyta tvarka nustatyta, jog nuteisimas, kardomasis kalinimas (suėmimas), sulaikymas, procesinių prievartos priemonių pritaikymas ar administracinės nuobaudos – arešto paskyrimas yra neteisėti.

2. Ne teismo tvarka neatlyginama žala asmeniui:

1) dėl kurio teismas yra priėmęs sprendimą dėl žalos, atsiradusios dėl tų pačių neteisėtų veiksmų, arba patvirtinės taikos sutartį;

2) kuris baudžiamosios bylos ikiteisminio tyrimo ar nagrinėjimo teisme metu arba administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos metu save apkalbinėdamas ar kitaip kliudė nustatyti tiesą, slapstėsi ir taip prisidėjo prie žalos atsiradimo.

3. Teisingumo ministerijai teikiamame asmens prašyme atlyginti žalą ne teismo tvarka turi būti nurodoma:

1) vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta;

2) kokio dydžio žalą prašoma atlyginti;

3) žalos dydį pagrindžiančios aplinkybės ir dokumentai;

4) asmens patvirtinimas, kad teismas nėra priėmęs sprendimo dėl žalos, atsiradusios dėl tų pačių neteisėtų veiksmų, ir nėra patvirtinės taikos sutarties.

4. Prie Teisingumo ministerijai teikiamo asmens prašymo atlyginti žalą ne teismo tvarka pridedamas įsiteisėjęs ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo sprendimas, nustatantis pažeidimus, kuriuos padarė ikiteisminio tyrimo pareigūnas (kvotėjas, tardytojas), prokuroras, teisėjas ar teismas baudžiamojame ar administracinio teisės pažeidimo byloje priimdami sprendimą dėl nuteisimo, kardomojo kalinimo (suėmimo), sulaikymo, procesinių prievartos priemonių pritaikymo, administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, taip pat žalos dydį patvirtinantys dokumentai.

5. Teisingumo ministerija, nagrinėdama asmens prašymą atlyginti žalą ne teismo tvarka, turi teisę iš valstybės institucijų, įstaigų, kitų juridinių bei fizinių asmenų gauti žalos dydžiui apskaičiuoti reikalingą informaciją.

6. Teisingumo ministerija ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo asmens prašymo atlyginti žalą ne teismo tvarka ir visų žalos dydžiui apskaičiuoti reikalingų dokumentų gavimo turi asmeniui pateikti motyvuotą rašytinį siūlymą dėl žalos atlyginimo ne teismo tvarka ir nustatyti protingą, bet ne ilgesnį negu vieno mėnesio terminą, per kurį asmuo gali atvykti į Teisingumo ministeriją pasirašyti taikos sutartį, arba motyvuotą rašytinį atsisakymą atlyginti žalą ne teismo tvarka. Jei asmuo per nustatytą terminą neatvyksta pasirašyti taikos sutarties, laikoma, kad jis nesutiko su siūlomu žalos atlyginimu. Jei asmuo negalėjo atvykti dėl svarbių priežasčių, Teisingumo ministerija nustato papildomą terminą taikos sutarčiai pasirašyti.

7. Taikos sutartį pasirašo teisingumo ministras arba jo įgaliotas asmuo ir Teisingumo ministerijai prašymą atlyginti žalą ne teismo tvarka pateikęs asmuo arba jo atstovas. Sutarties formą nustato teisingumo ministras.

8. Jei Teisingumo ministerijai prašymą atlyginti žalą ne teismo tvarka pateikęs asmuo kreipiasi į teismą dėl žalos, atsiradusios dėl tų pačių neteisėtų veiksmų, atlyginimo, Teisingumo ministerija sustabdo asmens prašymo atlyginti žalą ne teismo tvarka nagrinėjimą iki teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo įsiteisėjimo, bylos nutraukimo arba pareiškimo palikimo nenagrinėto.

9. Asmuo, kuris nesutiko su Teisingumo ministerijos siūlymu dėl žalos atlyginimo ne teismo tvarka, atsisakė žalos atlyginimo ne teismo tvarka ar šio straipsnio 6 dalyje nustatytu laiku neatvyko

pasirašyti taikos sutarties, turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

10. Ne vėliau kaip per 3 dienas nuo ieškinio dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimo priėmimo teismas išsiunčia Teisingumo ministerijai gauto ieškinio nuorašą. Teismas ne vėliau kaip per 3 dienas nuo sprendimo dėl žalos, atsiradusios dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, atlyginimo priėmimo ar taikos sutarties patvirtinimo šių dokumentų nuorašus išsiunčia Teisingumo ministerijai.

4 straipsnis. Ne teismo tvarka atlyginamos žalos dydžio nustatymas

1. Asmeniui, kuriam žala atsirado dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinių prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnio 1 dalis), ne teismo tvarka atlyginama reali turtinė žala, t. y. turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos, negautos pajamos (negautas darbo užmokestis ar kitos darbinės pajamos atskaičius mokesčius ir privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokas; pašalpos; pensijos), kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo neteisėtų veiksmų, taip pat neturtinė žala, apskaičiuota šio straipsnio nustatyta tvarka. Ne teismo tvarka atlyginamos turtinės žalos dydis negali viršyti 10 000 litų, o neturtinės žalos dydis negali viršyti 5 000 litų. Teisingumo ministerija, atlygindama žalą dėl negauto darbo užmokesčio, sumoka privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokas (mokamas darbdavio ir darbuotojo) į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą už laikotarpį, per kurį asmuo negavo darbo užmokesčio dėl neteisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuroro, teisėjo ar teismo veiksmų. Privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokos neįskaičiuojamos į asmeniui atlyginamos turtinės žalos sumą.

2. Asmeniui, dirbusiam pagal darbo sutartį, žalos dydis už neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto laiką apskaičiuojamas pagal vidutinį darbo užmokestį, kuris apskaičiuojamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

3. Asmeniui, kuris vertėsi individualiu verslu arba profesine veikla, atlyginama už kiekvieną neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto dieną. Žalos dydis apskaičiuojamas pagal 12 paskutinių mėnesių iki verslo ar profesinės veiklos nutraukimo dėl neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto vidutines apmokestintas pajamas: šios pajamos padalijamos iš tų 12 mėnesių kalendorinių dienų skaičiaus ir padauginamos iš kalendorinių dienų, kurias asmuo buvo neteisėtai kalintas, neteisėtai suimtas, neteisėtai sulaikytas ar atliko neteisėtai paskirtą administracinę nuobaudą – areštą, skaičiaus. Jei asmuo individualiu verslu arba profesine veikla vertėsi trumpiau negu 12 mėnesių, žalos dydis apskaičiuojamas ta pačia tvarka už visą verslo ar profesinės veiklos laikotarpį.

4. Individualios (personalinės) įmonės savininkui, kurio įmonės veikla nutrūko dėl neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto, žalos dydis apskaičiuojamas pagal paskutinių praėjusių finansinių metų jo įmonės ataskaitinius rodiklius: įmonės apmokestintos pajamos (pajamos, likusios atskaičius mokesčius) padalijamos iš tų finansinių metų kalendorinių dienų skaičiaus ir padauginamos iš kalendorinių dienų, kurias asmuo buvo neteisėtai kalintas, neteisėtai suimtas, neteisėtai sulaikytas ar atliko neteisėtai paskirtą administracinę nuobaudą – areštą, skaičiaus. Jei

individuali (personalinė) įmonė vykde veiklą ne visus finansinius metus, žalos dydis apskaičiuojamas ta pačia tvarka už visą įmonės veiklos laikotarpį.

5. Asmeniui, kuris mokosi (moksleiviui, studentui ir pan.), ir asmeniui, kuris nedirbo pagal darbo sutartį, nesivertė individualiu verslu ar profesine veikla, bet užsiregistravo valstybinėje darbo biržoje, atlyginama už kiekvieną neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto dieną. Žalos dydis apskaičiuojamas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytą minimalią mėnesinę algą: ši alga padalijama iš 30 ir padauginama iš kalendorinių dienų, kurias asmuo buvo neteisėtai kalintas, neteisėtai suimtas, neteisėtai sulaikytas ar atliko neteisėtai paskirtą administracinę nuobaudą – areštą, skaičiaus.

6. Valstybės tarnautojams, valstybės politikams, teisėjams ir valstybės pareigūnams žalos dydis už neteisėto kalinimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto laiką apskaičiuojamas pagal vidutinį darbo užmokestį, kuris apskaičiuojamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

7. Jeigu konfiskuoto turto neįmanoma grąžinti natūra, žala dėl turto konfiskavimo apskaičiuojama pagal teismo nuosprendžio priėmimo dieną buvusią konfiskuoto turto rinkos vertę, apskaičiuotą Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo nustatyta tvarka.

8. Asmeniui, kuriam buvo paskirti pataisos darbai, atlyginama žala, atsiradusi dėl jo darbo užmokesčio dalies atskaitymo į valstybės pajamas.

9. Žala, atsiradusi dėl bausdos paskyrimo, atlyginama atsižvelgiant į asmens pinigais į valstybės pajamas sumokėtą sumą ir į iš asmens pajamų bei turto, iš kurio buvo bauda išieškota, į valstybės pajamas išieškotas sumas.

10. Išlaidų advokato teisinei pagalbai baudžiamojoje ar administracinio teisės pažeidimo byloje apmokėti, išskyrus atvejus, kai baudžiamojoje byloje gynėjo dalyvavimas buvo būtinas ir kai teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba, dydis nustatomas pagal teisinės pagalbos sutartį, tačiau ši suma negali viršyti teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio už advokato teikiamą teisinę pagalbą nustatyto dydžio.

11. Atlygintinos neturtinės žalos dydis nustatomas atsižvelgiant į kaltinimo sunkumą, paskirtos bausmės arba nuobaudos dydį, neteisėto laisvės atėmimo, neteisėto kardomojo kalinimo (suėmimo), neteisėto sulaikymo ar neteisėtos administracinės nuobaudos – arešto laiką, informacijos apie neteisėtą nuteisimą, neteisėtą kardomąjį kalinimą (suėmimą), neteisėtą sulaikymą, neteisėtą procesinių prievartos priemonių pritaikymą ar neteisėtą administracinės nuobaudos – arešto paskyrimą viešą paskelbimą ir kitas neturtinės žalos pasekmes, taip pat kitokias aplinkybes.

5 straipsnis. Valstybės regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisė į žalą padariusį asmenį

1. Valstybė, atlyginusi dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno (kvotėjo, tardytojo), prokuratūros ar teismo pareigūno, teisėjo tyčinių veiksmų (aktų), o kitų valdžios institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų kaltų veiksmų (aktų) atsiradusią žalą, įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę teismo tvarka išieškoti iš šių asmenų įstatymų nustatyto dydžio sumas.

2. Valstybė, atlyginusi žalą, įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę į asmenį, melagingai pranešusį apie nusikalstamą veiką, melagingai asmenį įskundusį, kad šis padarė nusikalstamą veiką ar administracinį teisės pažeidimą, arba asmenį, davusį melagingus parodymus, melagingą eksperto ar revizoriaus išvadą, melagingą specialisto paaiškinimą ar išvadą arba pateikęs žinomai neteisingą vertimą, jeigu šiais veiksmais toks asmuo padarė nusikalstamą veiką, kuri nustatyta įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu.

Straipsnio dalies pakeitimai:

Nr. [IX-1437](#), 2003-04-03, *Žin.*, 2003, Nr. 38-1682 (2003-04-24), i. k. 1031010ISTA0IX-1437

3. Lėšos, kurias valstybė išieškojo regreso (atgręžtinio reikalavimo) tvarka, sumokamos į valstybės biudžetą.

4. Šio straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais valstybei atstovauja institucija, dėl kurios pareigūno, valstybės tarnautojo ar kito darbuotojo neteisėtų veiksmų (aktų) atsirado žala. Kai žala atsirado dėl teismo pareigūno, teisėjo ar teismo veiksmų (aktų), valstybei atstovauja Teisingumo ministerija. Valstybei atstovaujančios institucijos privalo pareikšti ieškinį dėl žalos išieškojimo regreso (atgręžtinio reikalavimo) tvarka, jei valstybės tarnautojas ar kitas darbuotojas jos neatlygino savo noru.

5. Šio straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais valstybei atstovauja Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

6 straipsnis. Baigiamosios nuostatos

Kol Lietuvos Respublikos valstybės biudžete nėra numatyta lėšų žalai, atsiradusiai dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginti, ši žala atlyginama iš Teisingumo ministerijai skirtų asignavimų kvotos, tardymo organų, prokuratūros pareigūnų ir teismo (teisėjo) neteisėtais veiksmais padarytai žalai atlyginti, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės rezervo lėšų.

7 straipsnis. Įstatymų pripažinimas netekusiais galios

Įsigaliojus šiam Įstatymui, netenka galios:

1) Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymas (Žin., 1997, Nr. [104-2618](#)).

2) Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kovotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3, 4, 5, 6, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2001, Nr. [28-895](#)).

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VALDAS ADAMKUS

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Seimas, Įstatymas

Nr. [IX-1437](#), 2003-04-03, Žin., 2003, Nr. 38-1682 (2003-04-24), i. k. 1031010ISTA0IX-1437

Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas